

Richard Švanda

Generál Bohuslav Všetička a jeho plán tyfového útoku v době okupace

Vojenské rozhledy, 2015, roč. 24 (56), č. 2, s. 142–144, ISSN 1210-3292 (tištěná verze), ISSN 2336-2995 (on-line).

Bohuslav Všetička, rodák z východočeského Náchoda, se narodil 25. září 1893. Jeho otec Jan Všetička byl tím, kdo chlapce vedl k vojenskému způsobu života, k němuž patřilo i nošení uniformy v útlém věku. Když byl malému Bohuslavovi rok a půl, přestěhovala se rodina Všetičkových z Náchoda do Josefova a na přelomu dubna a května do Vídně, kam byl Jan Všetička již v minulosti služebně vázán. V 11 letech odešel Všetička na nižší vojenskou reálku do dolnorakouského Fischau. Po jejím dokončení roku 1908 ho otec poslal na vojenskou reálku do Hranic na Moravě, kterou dokončil roku 1911. Díky skvělým studijním výsledkům byl poté přijat také na Technickou vojenskou akademii v Mödlingu v Dolních Rakousích. Všetičkovo studium probíhalo výborně. Jak se dovídáme z vysvědčení z akademických roků 1911–1912 a 1912–1913, byl Bohuslav Všetička velmi taktičtí, tichý se stále výbornými znalostmi a schopnostmi. Jeho výsledné hodnocení bylo „sehr gut“ – velmi dobré. [1] Dne 1. srpna 1914 opustil akademii v hodnosti poručíka. O čtyři dny později vyhlásilo Rakousko-Uhersko válku Rusku. Následoval odjezd na frontu. Jeho bojové vystoupení v rakouské armádě nemělo dlouhého trvání, neboť v prvních záříjových dnech byl zajat Rusy a odeslán do zajateckého tábora na Sibiři. Do československých legií vstoupil 22. srpna 1916. Po boku generála Gajdy pak prošel Ruskem až do Vladivostoku. Do vlasti se vrátil až v létě 1920. Nová republika ovšem potřebovala mladé schopné důstojníky s bojovými zkušenostmi, a proto byl po krátké dovolené povolán do čsl. armády a pověřen velením 25. lehké polní dělostřelecké brigády v Jaroměři-Josefově počínaje 16. říjnem 1920. [2] V této funkci setrval až do zániku brigády 15. února 1925. Nově se stal velitelem 4. polní dělostřelecké brigády v Hradci Králové, kterým byl až do 30. září 1930. Ambiciózní a ostatními nadřizenými chválený Všetička postupně zastával místo velitele dělostřeleckého učiliště, posléze byl odeslán na velitelství zemského dělostřelectva do Brna, a nakonec získal velení pěší divize.

Jako velitel 15. pěší divize *Janošík* přesídlil v září 1938 do Senice. Jeho divize s necelými 11 tisíci muži spadající pod VIII. sbor byla součástí záloh Hlavního velitelství. Prvořadým úkolem byla obrana Slovenska před případným maďarským útokem. Oněch osudných sedm dní, které dělily dobu mezi mobilizací a podpisem Mnichovské dohody, rozhodlo o dalším jeho osudu. Se slzami v očích vojáci žádali, aby se mohli bránit. Marně. Všetičkovým pevným přesvědčením bylo, „že za součinnosti Polska, kdyby se s ním jednalo, mohlo být Německo v roce 1938 vojensky poraženo. Nesdílel názor nejvyššího velení čsl. armády, že obrana Republiky je nemožná. Právil tehdy: ‚Kdyby pan prezident Beneš byl nechal svolat k poradě velitele vojenských jednotek, byli by zdrucující většinou doporučili p. prezidentovi válku. Ve slovenských horách bychom mohli bojovat s úspěchem velmi dlouho.‘“ [3]

Úterního rána 14. března 1939 zaútočila maďarská armáda na Podkarpatskou Rus. Čeští vojáci se tu statečně bránili, avšak naše jednotky ze Slovenska jim už ve svízelné situaci pomoci nemohly, neboť téhož dne vyhlásilo Slovensko samostatný štát. Československá vojenská správa se rozpadla a bezpečnost na Slovensku přešla do rukou Hlinkových gard. Paní Milada Všetická vzpomínala, jak přišli do trenčínských kasáren a řekli stroze: „*Čehúni von.*“ A tak se museli Všetickovi sbalit a Slovensko koncem března opustit. Se vznikem Protektorátu Čechy a Morava se obyvatelstvo, a zvláště příslušníci armády, jen těžko smířovali. Zaprodání spojenci v Mnichově a zrada v řadách vlastních politických činitelů vedoucí k okupaci zbytku republiky – to byly pohutky, jež vedly na počátku okupace bývalé důstojníky čsl. armády od úvah o národním odboji k činům. „*Ihned po zřízení protektorátu a po likvidování československé armády ustavily se pod vedením důstojníků a poddůstojníků skupiny, které nesouhlasily s tímto stavem a chtěly během pozdější války něm. říše proti západním mocnostem a proti Polsku aktivní ilegální práci obnoviti zpět Československou republiku. Tyto nejdříve spontánně vzniklé skupiny byly v několika měsících zorganizovány štábními důstojníky ministerstva národní obrany, generálního štábu a generality v dobře organizované vojenské svazy, zvané ‚Obrana národa‘ nebo ‚Národní odboj‘;*“ napsala ve zprávě *O českém hnutí odporu* pražská úřadovna gestapa. [4]

Všeticka byl po likvidaci čsl. armády vyzván, zda nechce vstoupit do vládního vojska v Hradci Králové. Na to rázně odpověděl: „*Henleinova mameluka dělat nebudu! Mám na zřeteli vyšší cíle – Brno bych vzal.*“ [5] Přání se mu splnilo. Radou starších (generály Bílým, Vojcechovským, Eliášem a Vojtou) byl dosazen do čela moravské sekce zcela účelově: jeho jméno službou na Slovensku nebylo tolik známé, přesto se vědělo, že je to schopný důstojník a velký vlastenec. Během jedné z červencových porad u generála Bílého vyjádřil Všeticka názor, že účinným prostředkem boje proti okupantům by bylo použití tyfových bacilů rozprašených za pomoci sprejových nádob. Myšlenka byla natolik radikální, že vedení Obrany národa ji neschválilo, nicméně generálem Bedřichem Neumannem bylo Všetickovi umožněno v pokusech dále pokračovat. Bez zásadního odporu konal Všeticka ve svém plánu dál. Štábnímu kapitánovi Čestmíru Jelínkovi předal částku 3 000 K na nákup rozprašovačů. [6] V srpnu se Všeticka a Jelínek setkali se zástupcem královopolské firmy Medica PhMr. Vítězslavem Mečířem, která měla kolportovat bakterie tyfu do Německa, kde se měly rozprašovat na místech možného kontaktu s lidským hostitelem. Zároveň byla projednávána možnost aplikovat bakterie do bonbonů. Celkem 60 ks lahví bylo smontováno v Elgrové továrně v Olomouci. O proveditelnosti akce se nejprve spekulovalo, neboť první pokus v Jihlavě v září 1939 dopadl špatně. Až druhý pokus, těsně po zatčení Jelínka, se ukázal být úspěšný, když se podařilo rozšířit tyfovou nákazu ve dvou Němci obydlených lokalitách nedaleko Olomouce a v Komořanech u Vyškova. [7] Tato bioteroristická akce by mohla mít velký efekt, neboť roku 1939 Třetí říše ještě nedisponovala v takovém množství účinnou vakcínou proti tyfové nákaze.

Plukovník Václav Lysák, ač původně nejbližší Všetickův spolupracovník, nebyl do těchto plánů zasvěcen, neboť byl na Všetickovo přání odvolán z funkce náčelníka štábu a nahrazen plukovníkem Ladislavem Kotíkem. Dosvědčuje to i jeho doznání během vyšetřování gestapa, kde uvedl, že nic nevěděl o pěstování kultur bakterií určených jako zbraň, ale vzpomíná si, že jednou v Brně v automobilovém klubu v přítomnosti generála Hasala viděl bakteriologa Dr. Vignatiho a farmaceuta Mečíře. Během hovoru

o Vignatiho práci padla zmínka o jeho experimentech s bakteriemi, které prováděl v Uherském Hradišti. Ale to, že by takové pokusy měly být v zájmu organizace Obrany národa, Lysák nevěděl.[8]

Po Všetickově zatčení a vyslýchání gestapem, 29. února 1940 v brněnské kavárně Slavia, se o tyfovém útoku dozvědělo také gestapo. To spatřovalo v tomto způsobu boje vážné riziko i v době jeho věznění. Svou roli v tom mohla mít i zdánlivě nesouvisící událost. 29. dubna 1940 ohlásila Bezpečnostní služba Říšského vedoucího SS v Praze do Berlína, že německý prapor v Žilině, umístěný v kasárnách s židovským civilním personálem, hlásí dva zemřelé vojáky na tyfus. Nemocní byli od ostatních izolováni a 49 vojáků bylo posláno na lékařské vyšetření do Ružomberoku. Tam byli zjištěni další čtyři nakažení. „*Charakteristické pro tento stav je, že v kasárnách a okolí nejsou po ruce žádné léky*“ (!). [9] Výsledek vyšetřování zněl, že za tyfovou nákazu může židovská sabotáž, neboť mezi židy pracujícími v kuchyni jsou rovněž vystudovaní lékaři a chemici, kteří prostřednictvím slovenských vojáků bacily tyfu aplikovali do jídel v kuchyni a kantýně. Zpráva ovšem zdůrazňuje podobnost s plánovaným tyfovým útokem, přičemž se odkazuje na denní hlášení Státní policie Brna Nr. 20/III z 28. března 1940, v němž je popsán Všetickův postup plánovaného tyfového útoku. V závěrečném hodnocení se zpráva klonila k tomu, že mezi případem na Slovensku a situací na Moravě může být spojitost. I proto byl na Všetickovu vazbu uvalen daleko ostřejší režim, který měl zamezit jeho případnému zapojení se do plánování podobného útoku na Moravě vynášením zpráv skrze návštěvníky vězení.

Zostřily se rovněž výsledky v Sušilových kolejích v Brně, které byly počátkem května zaměřeny hlavně na onen tyfový útok. 10. května byl kvůli němu nejprve vyslýchán Čestmír Jelínek, který potvrdil Lysákovu výpověď a doplnil, že dr. Vignati v Autoklubu hovořil o použití bakterií tyfu coby útočného prostředku (viz výše). [10] Všetickova rodina se o plánech na tyfový útok dozvěděla až během soudního procesu u lidového soudu v Berlíně v listopadu 1941. [11] Výsledkem soudního jednání byl verdikt, který Všeticku a jeho druhy Gardavského, Jelínka a Kotíka odsoudil k trestu smrti. Výkon trestu proběhl 19. srpna 1942 v káznici Berlín-Plötzensee.

Poznámky k textu a použitá literatura

- [1] Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Militär. Lehranstalten, Technische Militärakademien, Karton 711, Band 1, Standesbuch über Ausmusterungen 1910-1917, Mappe „Katalog III. Jg., 1913/14“.
- [2] FIDLER, J. – SLUKA, V., *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920–1938*, Praha 2006, s. 195.
- [3] Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv Praha, fond 308, Obrana národa Brno, sig. 308-28-5, Malý Cyril, f. 41.
- [4] Archiv bezpečnostních složek České republiky Praha, Studijní ústav ministerstva vnitra, fond 135 Různé bezpečnostní složky (1938–1945), sign. 135-37-11, f. 1.
- [5] VÚA-VHA Praha, fond 308, Obrana národa Brno, sig. 308-28-5, Malý Cyril, f. 41.
- [6] Miloslav Alexej FRYŠČOK, *Bohuslav Všeticka, zapomenutý generál*, Brněnský legionář, Brno 2001, s. 16.
- [7] ABS ČR, fond 144 Alexandrijský archiv, sig. 144-8-130, mikrofiš 9415728.
- [8] ABS ČR, fond 141, sig. 141-237-6, Anklageschrift, f. 108.
- [9] ABS ČR, fond 144, sig. 144-8-130, mikrofiš 9415729.
- [10] Národní archiv ČR Praha, fond AMV 101, sig. 101-599-6, f. 107.
- [11] VÚA-VHA Praha, fond 308, Obrana národa Brno, sig. 308-28-5, Malý Cyril, f. 42.